

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΖΕΤΖΗ, Βιβλίων 'Ιστορικής της διά Στίχων Πολιτικῶν Διαφόρων 'Ιστοριῶν Χιλιάδες Στίχων, Χιλιάς 7η 604-628

Έρευνα, απόδοση και σχόλιο στά Νέα Έλληνικά από τον Δημήτρη Συμεωνίδη JP

(604) «Λένε ότι υπήρξαν τρεις γνώμες («δόξα») για τίς «ιδέες». Ο Άντισθένης έλεγε ότι οι «ιδέες» δέν είναι [όντα ύπαρκτά] παρά [μόνον] λεπτές έννοιες («ψιλαί έννοιαι»): [για παράδειγμα] μπορώ νά πώ ότι βλέπουμε τόν άνθρωπο ή τό άλλογο, αλλά ποτέ [δέν θά μπορούσα νά πώ] ότι βλέπω τήν «ιδέα» του ίππου (τήν «ίππότητα») [δεδομένου ότι δέν είναι όν] ή [τήν «ιδέα»] του ανθρώπου [τήν «άνθρωπότητα /άνθρωπιά»]. Όμοίως, Άντισθένης, καί εγώ ό Τζέτζης στην ζωή μου δέν βλέπω νά ύπάρχει άνθρωπιά ούτε στους πατριάρχες!

(610) καθώς τούς βλέπω νά είναι πιό κλέφτες από τόν κλέφτη ύδράργυρο. Αυτά λένε ότι δήλωνε ως γνώμη του ο Άντισθένης.

Ό Πλάτων λέγεται πώς είχε τήν γνώμη ότι οι «ιδέες» είναι πράγματα ύπαρκά καί αληθινά όντα, ως ακραιφείς σφραγίδες όντων καί πρωτότυπα τους (65) π.χ. για τό βόδι καί τόν άνθρωπο καί άλλων, πού είναι προσανατολισμένα στον Θεό. Ό Άριστοτέλης δέ λέγεται λέγεται πώς προσαγορεύει τίς «ιδέες» θεωρώντας τις, ως προενοήματα σε σχέση προς τήν δημιουργία [τών όντων], όπως όταν κάποιος, [για παράδειγμα],

(620) πρώτος ξερει καί σχεδιάζει νά κάνει π.χ. μιά κλίνη, [πού] πριν τήν κατασκευή μέ τό μυαλό του ύπολογίζει πώς θά κατασκευάσει μιά όποιαδήποτε κλίνη.

Αυτές τίς γνώμες λέγεται ότι περιείχαν οι λόγοι του Άντισθένη, Πλάτωνα καί του Άριστοτέλη. Έγώ δέ μάλλον δέχομαι τήν γνώμη του Πλάτωνα στον Τίμαιο, (625) πώς οι ιδέες έχουν σχέση μέ τό ευρύτερο πλαίσιο πού σκέπτεται κάθε δημιουργός, ως όντότητες ύπαρκτές ή σφραγίδες πραγμάτων. «Όμως, ό,τι λέω είναι αυτό πού λέγουν οι περισσότεροι»

Σχόλιο

Η ύπερ των ιδεών του Πλάτωνα τελική γνώμη του Τζέτζη, συνιστά μία διπλή αντίφαση μέ τόν τρόπο πού τήν αντιπαράβαλλε προς τίς αντίστοιχες γνώμες του Άντισθένη καί του Άριστοτέλη, πού αρχικώς ανέφερε. Κατά πρώτον από τίς τρεις περι ιδεών γνώμες πού αναφέρει, τεκμηριώνει τό πραγματικό αντίκρουσμα μόνον των γνωμών του Άντισθένη καί του Άριστοτέλη. Κατά δεύτερον διευκρινίζει ότι κατά τήν εποχή του οι περισσότεροι έκαναν αποδεκτή τήν γνώμη του Πλάτωνα.

Οι δύο αυτές αντιφάσεις μάλλον δείχνουν ότι ό Τζέτζης προτίμησε νά μήν έλθει σε αντιπαράθεση μέ τούς Πλατωνίζοντες τής εποχής του, ασχέτως αν έκρινε ως άνυπόστατη τήν περι ιδεών πλατωνική γνώμη.

Ιωάννης Τζέτζης

Ό Ιωάννης Τζέτζης (1110 - 1180) ήταν Βυζαντινός λόγιος, συγγραφέας καί ποιητής (γραμματικός). Τά πολυάριθμα έργα του αποτελούν σημαντική πηγή για χαμένα αρχαία έλληνικά έργα. Ό Τζέτζης πρώτος έγραψε ποιήματα στον πολιτικό ή δημοτικό στίχο, τόν δεκαπεντασύλλαβο στίχο στον όποιο είναι γραμμένα τά περισσότερα έλλη-

νικά δημοτικά τραγούδια.

Άπό τήν πλευρά τής μητέρας του είχε Γεωργιανή καταγωγή. Ό ίδιος ανέφερε ότι ή γιαγιά του ήταν συγγενής τής Γεωργιανής πριγκίπισσας Μαρίας τής Άλανίας, συζύγου του αυτοκράτορα Μιχαήλ Ζ' Δούκα καί ότι είχε έλθει μαζί της στην Κωνσταντινούπολη από τή Γεωργία. Έκει έγινε δεύτερη σύζυγος του Σεβαστού Κωνσταντίνου, Μεγάλου Δρουγαρίου καί άνιψιού του πατριάρχη Μιχαήλ Α' Κηρουλάρου. Άδελφός του ήταν ό Ίσαάκ Τζέτζης, συγγραφέας του έργου Σχόλια εις Λυκόφωνα. Τό έργο αυτό συνήθως παρουσιάζεται ανάμεσα στα έργα του Ίωάννη, ως «Ίσαακίου καί Ίωάννου Τζέτζου».

Γεννημένος στην Κωνσταντινούπολη, δούλεψε ως γραμματέας στη Βέροια. Μετά τό 1139 γύρισε στην Κωνσταντινούπολη, όπου εργάστηκε αρχικά ως γραμματέας καί στη συνέχεια ως γραμματικός.

Στά έργα του έκανε πολυάριθμες αναφορές σε αρχαίους συγγραφείς, κάτι πού κάνει τά γραπτά του σημαντικά. Άπό τήν άλλη πλευρά, πολλές από τίς αναφορές αυτές έχουν γίνει από μνήμης, καθώς δέν είχε αρκετά χρήματα για βιβλία καί (κρίνοντας από τά έργα πού δέν έχουν χαθεί) περιέχουν ανακρίβειες.

Μερικά από τά έργα του ήταν τά έξης: Ίλιακά, Τά πρό Όμήρου, Τά Όμήρου, Τά μέθ Όμηρον

Άντισθένης

Ό Άντισθένης ό νεώτερος, (αρχ. Άντισθένης, 444 π.Χ. - 365 π.Χ.) ήταν Έλληνας φιλόσοφος, ιδρυτής τής σχολής των Κυνικών Φιλοσόφων. Γεννήθηκε στην Αθήνα, τό 444 π.Χ. Ό Άντισθένης ήταν γιός του Άντισθένη, ενός Αθηναίου, ενώ ή μητέρα του ήταν από τή Θράκη. Πολέμησε στη Μάχη τής Τανάγρας (426 π.Χ.). Ό Άντισθένης ήταν σύγχρονος μέ τόν Πλάτωνα καί μεγαλύτερος στην ηλικία από αυτόν. Υπήρξε μαθητής του Γοργία καί άργότερα φίλος καί πιστός θαυμαστής του Σωκράτη. Μετά το θάνατο του μεγάλου δασκάλου του, ίδρυσε φιλοσοφική σχολή κοντά στο Γυμνάσιο Κυνόσαργες. Άπό τήν όνομασία αυτή οι όπαδοί του όνομάστηκαν Κυνικοί καί ή αίρεσή τους Κυνισμός. Ίδιαίτερα όνομαστός μαθητής του υπήρξε ό Διογένης ό Σινωπεύς. Αυτός καί οι μαθητές του όνομάστηκαν Κυνικοί. Συνήθιζε νά λέει «Η αληθινή άρετή δέν έχει ανάγκη από τίποτα. Ούτε νόμων ανάγκη έχει ό σοφός πού δρᾶ καί φέρεται σύμφωνα μέ τήν κρίση του. Οι νόμοι είναι για τούς πολλούς καί τούς μέτριους καί όχι για τούς Έκλεκτούς». Τά έργα του διασώθηκαν σε δέκα τόμους.

Διδασκαλία

Στίς διαλεκτικές συζητήσεις δοκίμαζε νά ανατρέψει τόν όρισμό του Σωκράτη για τίς γενικές έννοιες. Καταπολεμούσε, δηλαδή, τήν περι ιδεών θεωρία του Πλάτωνα, καί παραδεχόταν σαν πραγματικό μόνο το επί μέρους. Μονάχα αυτό πού βλέπουμε, άγγίζουμε ή άλλως πώς αισθανόμαστε ύπάρχει

πραγματικά (αισθησιοκρατική διδασκαλία). Οι γενικές έννοιες, κατά τόν Άντισθένη, είναι άνύπαρκτες (ίππον μέν, όρῶ, ίππότητα δέ ούκ, όρῶ). Κάθε, δέ, έννοια έννοει ένα μόνο πράγμα. Άπό εδώ συνάγει ό φιλόσοφος ότι δέν μπορεί νά αποδοθεί διαφορετική έννοια σε κανένα ύποκειμενο καί οι μόνες, σωστές, κρίσεις είναι οι ταυτολογικές (Α έστίν Α). Δέν είναι όρθό, κατά τόν Άντισθένη, νά λέγεται, φερ' ειπείν, «Ό χρυσός είναι ξανθός» αλλά «Ό χρυσός είναι χρυσός», όπως, επίσης, δέν είναι όρθό τό: «Ό άνθρωπος είναι θνητός» αλλά «Τό θνητό είναι θνητό». Γι αυτόν τόν λόγο ό Άντισθένης άπέρριπτε καί τόν όρισμό πού στηρίζεται πάνω στα ουσιώδη γνωρίσματα. Τά διδάγματα αυτά πρόθυμα άσπάσθηκαν οι Κυνικοί. Καί από αυτά πηγάζει ή τάση των Κυνικών νά κάνουν τούς έαυτούς των τελείως ανεξάρτητους από τίς ανάγκες του έξω κόσμου, περιορίζοντας στο έλάχιστο τίς ανάγκες τους, άσκούμενοι νά ύπομένουν κάθε στέρηση καί κάθε πόνο, καί θεωρώντας τίς απολαύσεις καί ιδιαίτερα τήν ήδονή μέγιστα κακά.

Ό Σωκράτης τόν θαύμαζε για τον έγκρατη καί σχεδόν άσκητικό του βίο, τήν ήρεμη ανεξαρτησία του καί τή δύναμη του χαρακτήρα του. Στίς διαλεκτικές συζητήσεις δοκίμαζε νά ανατρέψει τόν όρισμό του Σωκράτη για τίς γενικές έννοιες. Καταπολεμούσε, δηλαδή, τήν περι ιδεών θεωρία του Πλάτωνα, καί παραδεχόταν σαν πραγματικό μόνο το επί μέρους. Μονάχα αυτό πού βλέπουμε, άγγίζουμε ή άλλως πώς αισθανόμαστε ύπάρχει πραγματικά (αισθησιοκρατική διδασκαλία). Ό Άριστοτέλης έπηρεάστηκε από τόν Άντισθένη σε μεγάλο βαθμό καί χάριν αυτού ή φιλοσοφία του ήταν τελείως αντίθετη του Πλάτωνα ό όποιος έδωσε το έναυσμα στους ήγέτες νά κυβερνούν μέ τρόπο άυταρχικό καί νά προκαλούν χάος καί νά μήν ύπολογίζουν τούς άλλους. Οι ήγέτες πρέπει νά διορθώνουν τά λάθη καί όχι νά ανατρέπουν τά πάντα για τό δικό τους συμφέρον. Στην νεώτερη ιστορία μας έχουμε παραδείγματα όπως τά συνθήματα «Άλλαγή» καί «Πολιτική Άνοιξη» πού στην ουσία καί τά δύο σημαίνουν ανατροπή καί όχι διόρθωση σφαλμάτων για ένα καλύτερο αύριον. Επίσης έχουμε καί τό «Σύριζα» πού τό λέει καθαρά νά ξεριζώσουμε τά πάντα. Τότε τας πόλεις απόλλυσθαι, όταν μη δύνωνται τους φαύλους. Τα κράτη καταστρέφονται όταν δεν ύπάρχει διάκριση ανάμεσα στους κακούς καί στους σπουδαίους άντρες. (Άντισθένης)

Πηγές

Theophilus Kiesslingius: Ioannis Tzetzae : Historianum

Variarum Chiliades Lipsiae, 1826

Διογένους Λαερτίου: Βίοι Φιλοσόφων

ΟΙ Αρχαίοι Κυνικοί. Αποσπάσματα και μαρτυρίες

Επιμέλεια Ν.Μ.Σκουτερόπουλος. Αθήνα, Γνώση, 1998.

Ό Άριστοτέλης έπηρεάστηκε από τόν Άντισθένη σε μεγάλο βαθμό καί χάριν αυτού ή φιλοσοφία του ήταν τελείως αντίθετη του Πλάτωνα ό όποιος έδωσε το έναυσμα στους ήγέτες νά κυβερνούν μέ τρόπο άυταρχικό καί νά προκαλούν χάος καί νά μήν ύπολογίζουν τούς άλλους